

Providing the entrepreneurial model with a creativity and self-employment approach using grounded theory

Ahmad Reza Vafaei¹ | Mahmoud Reza Cheraghali^{2*} | Seyed Mohammad Reza Hosseini³ |
Mahmoud Reza Mostaghimi⁴

¹PhD student, Entrepreneurship, Department of Entrepreneurship-Public Sector, Aliabad Katoul Branch, Islamic Azad University, Aliabad Katoul, Iran.

²Department of Management and Economics, Golestan University, Gorgan, Iran, Email: haji428@yahoo.com

³Department of Economic, Aliabad Katoul Branch, Islamic Azad University, Aliabad Katoul, Iran.

⁴Department of Management, Aliabad Katoul Branch, Islamic Azad University, Aliabad Katoul, Iran.

Article Info ABSTRACT

Article type:
Research Full Paper

Article history:
Received: 15.07.2021
Revised: 01.10.2021
Accepted: 06.10.2021

Keywords:
Employment
Disability
Business
Asthenia

One of the most important factors affecting the quality of physically disabled people's life is having suitable jobs. Therefore, this study aimed to provide the entrepreneurial model of physically disabled people with a creativity and self-employment approach. This research is descriptive with a sequential-exploratory mixed approach. Research data were collected using field-documentation method. In qualitative section, to identify the components, interviews were conducted with academic experts and managers of non-governmental departments being selected purposefully. The statistical sample in quantitative part included 306 members covered by the associations of the physically disabled being selected by simple-random sampling. A researcher-made questionnaire was used to collect data. Cronbach's alpha coefficient and mean extraction variance were used to measure reliability and validity, which were above 0.852 and 0.54 for all dimensions, respectively. Findings show that causal-conditions (readiness for change, complexity of entrepreneurial processes and environmental requirements of entrepreneurial processes) predict 53.1% of changes in phenomena (behavioral attitudes, attitudes of brokers and structural attitudes). Intervening-conditions (top managers' thinking, knowledge of different tools and managerial stability) and contextual-conditions (public sector thinking paradigm, structural issues and regulations) predict 10.7% and 67.4% of changes in strategies (process changes, valuation and entrepreneurial awareness), respectively. Phenomena predict 77.2% of changes in strategies, and strategies 73.2% of changes of consequences (self-actualization, innovation and creativity and thinking of new managers). Therefore, holding specialized workshops to improve the attitude of the country's top managers in the field of abilities of the disabled people is suggested to support their entrepreneurial actions.

Cite this article: Vafaei, A.R., Cheraghali, M.R., Hosseini, S.M.R., Mostaghimi, M.R. 2022. Providing the entrepreneurial model with a creativity and self-employment approach using grounded theory. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 8 (4), 53-72.

© The Author(s).

DOI: 10.22069/JEAD.2021.19319.1509

Publisher: Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources

ارائه مدل کارآفرینی با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی با استفاده از روش نظریه داده بنیاد

احمد رضا وفایی^۱ | محمود رضا چراغی^{۲*} | سید محمد رضا حسینی^۳ | محمود رضا مستقیمی^۴

۱. دانشجوی دکتری کارآفرینی، بخش عمومی، گروه مدیریت، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آباد کتول، ایران.

۲. گروه مدیریت و اقتصاد، دانشگاه گلستان، گلستان، ایران، رایانامه: haji428@yahoo.com

۳. گروه اقتصاد، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آباد کتول، ایران.

۴. گروه مدیریت، واحد علی آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آباد کتول، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	از مهم ترین عوامل تأثیرگذار بر کیفیت زندگی افراد دارای معلولیت جسمی داشتن شغلی مناسب است. لذا هدف این پژوهش ارائه مدل کارآفرینی معلولین جسمی-حرکتی با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی بود. این پژوهش توصیفی و با رویکرد آمیخته متوالی-اکتشافی می باشد. داده های پژوهش با استفاده از روش اسنادی-میدانی جمع آوری گردید. در بخش کیفی، جهت شناسایی مؤلفه های پژوهش به مصاحبه با خبرگان دانشگاهی و مدیران بخش های غیردولتی که به روش هدفمند انتخاب گردیدند، پرداخته شد. نمونه آماری در بخش کمی شامل ۳۰۶ نفر از اعضای تحت پوشش انجمن های معلولین جسمی-حرکتی بود که به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب گردیدند. به منظور جمع آوری داده های این بخش، پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. جهت سنجش پایایی و روایی از ضریب آلفای کرونباخ و میانگین واریانس استخراجی استفاده گردید که به ترتیب برای تمامی ابعاد بالای ۰/۸۵۲ و ۰/۵۴ بود. یافته ها نشان می دهند شرایط علی (آمادگی برای تغییر، پیچیدگی فرایندهای کارآفرینی و الزامات محیط فرایندهای کارآفرینی) ۵۳٪/۱ از تغییرات مقوله محوری (نگرش های رفتاری، نگرش های کارگزاران و نگرش های ساختاری) را پیش بینی می کند. شرایط مداخله گر (شیوه تفکر مدیران عالی، آگاهی از ابزارهای مختلف و ثبات مدیریتی) و شرایط زمینه ای (پارادایم فکری بخش دولتی، مسائل ساختاری فرایندی و قوانین و مقررات) به ترتیب ۱۰/۷٪ و ۶۷٪/۴ از تغییرات راهبردها (تغییرات فرایندی، ارزش گذاری و آگاهی بخشی کارآفرینی) را پیش بینی می کند. مقوله محوری ۷۷٪/۲ از تغییرات راهبردها و راهبردها نیز ۷۳٪/۲ از تغییرات پیامدها (خودشکوفایی، نوآوری و خلاقیت و تفکر مدیران جدید) را پیش بینی می کنند. لذا پیشنهاد به برگزاری کارگاه های تخصصی جهت اصلاح نگرش مدیران عالی کشور در زمینه توانمندی های معلولان می گردد تا زمینه حمایت از اقدامات کارآفرینانه آنان فراهم گردد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۴	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۰۷/۰۹	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۴	
واژه های کلیدی:	
اشتغال	
معلولیت	
کسب و کار	
ناتوانی جسمی	

استاد: وفایی، الف.ر.، چراغی، م.ر.، حسینی، س.م.ر.، مستقیمی، م.ر. (۱۴۰۰). ارائه مدل کارآفرینی با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی با استفاده از روش نظریه داده بنیاد. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۸ (۴)، ۷۲-۵۳.

DOI: 10.22069/JEAD.2021.19319.1509

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گیلان

مقدمه

به طوری که بر اساس تخمین سازمان بهداشت جهانی، ۱۵ درصد از کل مردم جهان یعنی تعدادی بیش از یک میلیارد نفر حداقل از یک نوع معلولیت رنج می‌برند (World Health Organization and Bank World, 2017). در ایران نیز تعداد معلولین تحت پوشش خدمات بهزیستی، حدود یک میلیون و سیصد و پنجاه هزار نفر می‌باشد که از این تعداد ۴۳ درصد دارای معلولیت جسمی-حرکتی هستند (سازمان بهزیستی، ۱۳۹۸).

نتایج پژوهش‌های صورت گرفته بیانگر آن است که افراد دارای معلولیت جسمی در کشورهای مختلف و در مقایسه با سایر افراد جامع خود، امکانات اولیه زندگی مانند بهداشت، مسکن، آموزش و شغل مناسب ندارند (Hwang and Roulstone, 2015). وجود این تبعیض‌ها، آثار زیانباری بر زندگی فردی و اجتماعی معلولان دارد و اصلی‌ترین چالش زندگی آن‌ها است (رهبر و همکاران، ۱۳۹۲). از این رو توجه به اشتغال و نیازهای اجتماعی معلولان، یک سیاست عمومی و دغدغه مدیریتی در سطح جهانی است (Martin and Honing, 2020). البته اهمیت اشتغال برای معلولان علاوه بر تأمین نیازهای مالی، منافع پنهانی نیز برای آنان در بردارد مانند هویت و منزلت اجتماعی، احساس ارزشمند بودن، روابط و حمایت اجتماعی، افزایش امید به زندگی، مسئولیت‌پذیری کاهش نگرانی و آندوه (محمودیان‌دهکردی، ۱۳۸۶).

کسب و کار و اشتغال معلولان یکی از مشکلات و معضلاتی است که اگرچه گروه‌ها و مسئولان ذی‌ربط تا حدودی آن را بررسی کرده‌اند، اما از دیدگاه کارآفرینی تاکنون به طور جدی بررسی نشده است (ابراهیمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷) و بیشتر نظریه‌ها و پژوهش‌ها، کارآفرینان را افرادی توانا و بدون

معلولیت در نظر گرفته‌اند. این در حالی است که افراد دارای معلولیت هم باید مانند سایر افراد جامعه از فرصت‌های استخدامی، اشتغالی و حضور در کلیه عرصه‌های اجتماعی برخوردار باشند، مشارکت اجتماعی داشته و نقشی در اقتصاد کشور خود ایفا کنند تا بتوانند به کسب درآمد و حفظ استقلال فردی و اقتصادی خود بپردازند و تنها وابسته به دریافت مستمری و کمک‌های مؤسسات خیریه نباشند (سلطانی‌موقر، ۱۳۹۰). آنچه در اشتغال و راه‌اندازی کسب و کار و خلاقیت معلولین حائز اهمیت است این است که تنها خود معلول نیست که دچار تغییر وضعیت می‌شود بلکه خانواده، اطرافیان و خود جامعه هم از این اتفاق سودمند می‌گردند. لذا ایجاد زمینه حضور در فعالیت‌های کارآفرینی می‌تواند یکی از مهم‌ترین راهکارها جهت توانمندسازی این بخش مهم از جامعه باشد (وکیل‌الرعايا و اقوامی، ۱۳۹۸).

علی‌رغم اهمیت بحث فعالیت معلولان در کشورهای مختلف چه به منظور بهبود کیفیت زندگی آنان چه جهت توسعه اقتصادی کشورها، تاکنون الگویی در زمینه کارآفرینی معلولان جسمی-حرکتی ارائه نگردیده است و اکثر مطالعات در خصوص موانع اشتغال معلولین در بازار و سازمان‌های دولتی بوده است. از این‌رو هدف این پژوهش ارائه مدل کارآفرینی برای معلولین جسمی-حرکتی با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی می‌باشد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

معلول جسمی-حرکتی به افرادی گفته می‌شود که به هر علت دچار ضعف یا اختلال یا ناتوانی در سیستم حرکتی باشند، یا برای تحرک نیاز به وسایل کمکی داشته باشند. به طور کلی افرادی که دچار نارسایی جسمی-حرکتی هستند، در سه

دسته قرار می‌گیرند: ۱- افرادی که دچار قطع عضو شده‌اند. ۲- افرادی که در عملکرد اعضای بدن دچار نقص هستند ۳- افرادی که دچار تغییر شکل در اندام حرکتی هستند (کریمی‌درمنی، ۱۳۹۷).

افراد دارای ناتوانی‌های جسمی که به دنبال اشتغال و کسب درآمد هستند، تمایل دارند تا دریافتی‌های عادلانه‌ای داشته باشند، هر چند آن کار در قالب کسب و کارهای کوچک و در راستای توانمندی آن‌ها باشد. در حالی که ناتوانی جسمی فرد ممکن است چالش عمده‌ای در کسب اشتغال به همراه داشته باشد، مشاغل زیادی وجود دارد که افراد معلول و یا ناتوان جسمی می‌توانند به‌عنوان شغل مناسب بیابند (وکیل‌الرعایا و اقوامی، ۱۳۹۸؛ Miller and Breton-Miller, 2017). فرصت‌های استخدامی برای معلولان اندک است و در اکثر کشورها از جمله ایران، قوانینی مبنی بر الزام کارفرمایان برای به استخدام معلولان وضع شده است؛ ولی گاه دیده می‌شود که در اجرای این قوانین، اهمال شده و از به کارگیری این افراد در مشاغلی که استعداد و توانایی انجام دادنشان را دارند، به دلیل نداشتن ظاهر مورد قبول جامعه، سر باز زده می‌شود (ابراهیمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۷؛ Saxena and Pandya, 2018).

از این رو یکی از رایج‌ترین و انعطاف‌پذیرترین روش‌های اشتغال معلولان، خوداشتغالی است. در این گونه از اشتغال، معلولان متناسب با توانایی‌ها و علاقه خود کاری مولد انجام می‌دهند، کالایی را تولید می‌کنند یا خدماتی را ارائه می‌دهند. در خوداشتغالی استقلال شایان توجهی در ساعت و نحوه کار وجود دارد و دامنه فعالیت بسیار گسترده است و انجام آن در همه مکان‌ها امکان‌پذیر است. همچنین، بسیاری از معلولان به دلیل رویارویی با محدودیت‌های فراوان هنگام

جست‌وجو برای یافتن کسب‌وکار سستی، به کارآفرینی روی می‌آورند (باقری و همکاران، ۱۳۹۴).

حاجی کریمی و شکیبی (۱۳۹۹)، قائم‌ذبحی (۱۳۹۹) و خوش‌اخلاق و شفیع‌زاده (۱۳۹۹) در تحقیقات نشان داده‌اند نوآوری و خلاقیت لازمه تداوم و پایداری فعالیت‌های خوداشتغالی بوده که این امر زمینه‌ساز کارآفرینی می‌باشد. مفهوم کارآفرینی با مفاهیمی چون خلاقیت و خودشکوفایی کارآفرینان و کارکنان گره خورده است (حاجی کریمی و شکیبی، ۱۳۹۹). خلاقیت را شاید بتوان برترین سطح یادگیری بشر، بالاترین توانمندی تفکر و محصول نهایی ذهن و اندیشه انسان دانست که خودشکوفایی فردی و جمعی را در پی دارد (خوش‌اخلاق و شفیع‌زاده، ۱۳۹۹). در حقیقت، عامل اصلی که موجب رشد کسب و کارها می‌شود، نوآوری است (یادگاری و همکاران، ۱۳۹۸) و خلاقیت، نیرویی است که در پس نوآوری وجود دارد (اللهیاری، ۱۳۹۳). کارآفرینان، خلاقیت و نوآوری را از طریق یک فرآیند ساخت یافته و منظم، به نیازها و فرصت‌های بازار پیوند می‌دهند. این افراد خلاق، با به کارگیری استراتژی‌های متمرکز برای یک ایده نوآورانه، سعی می‌کنند که محصول یا خدمت جدیدی به وجود آورند که منجر به رفع نیاز بازار و سودآوری برای خودشان شود (قائم‌ذبحی، ۱۳۹۹).

به این منظور رایه الگوی کارآفرینی ضروری است. الگوی کارآفرینی به معنی فرآیند کشف و بهره برداری از فرصت‌ها و خلاقیت به منظور ارزش آفرینی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده و پایه و اساس توسعه پایدار و همه‌جانبه تلقی می‌شود (رضایی و همکاران، ۱۳۹۵). قابلیت ارتقاء سطح خلاقیت و خودشکوفایی از ویژگی‌های یک الگوی کارآفرینی مطلوب و کارآمد است. این الگو باید

شرایط ویژه خود با محدودیت‌هایی مواجه هستند، اهمیت بیشتری می‌یابد. در جدول ۱ به برخی از نمونه‌های تحقیقات داخلی و خارجی به صورت خلاصه اشاره شده است.

به‌گونه‌ای باشد که منجر به پرورش افراد خلاق شده و آن‌ها را به خودکوفایی که بالاترین نیاز انسان در هرم مازلو است (قائم ذبیحی، ۱۳۹۹)، برساند. این قابلیت‌ها به ویژه برای افراد دارای معلولیت که به دلیل

جدول ۱- پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی

سال	نام محقق	عنوان تحقیق	نتایج
۱۳۹۸	وکیل‌الرعایا و اقوامی	تحلیل اثربخش عوامل مؤثر بر اشتغال و راه‌اندازی کسب‌وکار معلولین	عوامل مالی، فردی، دولتی، خانوادگی و کارجویانه تأثیر مثبت و معناداری بر گرایش معلولین به کسب‌وکار دارد ولی عامل اعتقادی بیانگر عدم تأثیر معنادار بر گرایش معلولین به کسب‌وکار می‌باشد.
۱۳۹۷	ابراهیمی‌نژاد و همکاران	شناسایی و اولویت‌بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان با رویکرد ANP	معلولان حرکتی در زمینه اشتغال در بخش خصوصی، با پنج دسته مانع اصلی شامل توانایی‌های فردی، راهبردی، محیطی، هزینه و نگرشی روبرو هستند.
۱۳۹۴	لحج	نقش توان‌بخشی و کارآفرینی مبتنی بر جامعه در اشتغال معلولان	شناخت عوامل جنسیتی با تکیه بر اصول کارآفرینی برای معلولان می‌تواند نقش بسزایی در توانمندسازی و توسعه پایدار شهری ایفا کند و همواره تحت تأثیر تکنولوژی نوین استعدادیابی، اشتغال، جنسیت و عوامل وابسته به آن است
۱۳۹۳	محمدی و ممیز	شناسایی عوامل کلیدی موفقیت در کارآفرینی فناورانه اجتماعی در حوزه ارائه خدمات شهری به معلولان	عوامل مرتبط با آموزش، استاندارسازی، سیستم‌های نظارتی و بازخور، شبکه‌ساز، نوآوری فناورانه، مدیریت فناوری، اتحاد با مراکز رشد، پویایی‌های تیمی و بازاریابی با بیشترین نمرات عاملی به عنوان عوامل کلیدی موفقیت برگزیده شدند
۲۰۱۹	Grise et al	افزایش دسترسی مقایسه دسترسی به مشاغل از طریق وسایل حمل و نقل عمومی برای افراد دارای معلولیت جسمی و بدون معلولیت	موقعیت‌های ارتباطی و تیم‌های مشارکتی، آموزش کارکنان در زمینه بهداشت روانی و مشکلات نیروی کار و مشارکت چند سطحی افراد دارای معلولیت، موجب تقویت عملکرد معلولان در محیط کار می‌شود.
۲۰۱۷	McDonnall	شواهد بیشتر بر اعتبار معیار نگرش‌های کارفرمایان نسبت به کارمندان نابینا	فراگیری مهارت‌های آموزش و توسعه، مهارت شبکه‌سازی و ارتباطات، مهارت ارزیابی و برنامه‌ریزی، مهارت‌های جمع‌آوری و تحلیل داده، دانش و اطلاعات ضروری، آگاهی از حقوق کار، مهارت‌های بازاریابی و فروش و مهارت‌های مذاکره و گفت‌وگو اشاره نمود، از جمله عوامل مهم در افزایش اشتغال معلولان می‌باشد.
۲۰۱۴	Smits	معلولیت و اشتغال در ایالات متحده آمریکا: تلاش برای بهترین روش‌ها	مهم‌ترین موانع پیش روی اشتغال معلولان در سیستم آمریکا، نبود خدمات یکپارچه و سیستم مرکزی داده‌های معلولان و همچنین موانع بوروکراتیک در سیستم کاریابی و اشتغال معلولان است. در سطح جامعه نیز، محل کار پرسنل در مراکز خدمات شغلی و پرسنل آموزشی و نقشی که در حمایت از معلولان ایفا می‌کنند، باعث ایجاد اعتماد میان ارائه‌کنندگان و ترویج همکاری می‌شود.
۲۰۱۷	Maziriri et al	بررسی موانع کارآفرینی که توسط کارآفرینانی که با ناتوانی‌های فیزیکی مواجه می‌شوند"	عدم تجهیزات و ماشین‌آلات، تبعیض، شبکه‌های کاری، مشکلات در به دست آوردن سرمایه اولیه، دانش مراکز پشتیبانی برای کارآفرینانی که دارای معلولیت‌های فیزیکی هستند، و عدم آموزش و آموزش از کارآفرینی می‌باشد.

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، به نظر می‌رسد پژوهشی در زمینه موضوع مورد مطالعه با رویکرد اکتشافی صورت نگرفته است. همچنین تحقیقات موجود که بیشتر به فرایند کارآفرینی در این بخش پرداخته‌اند رویکرد کمی داشته و روابط بین دو یا چند متغیر را بررسی کرده‌اند. لذا تحقیق حاضر از این منظر کاملاً جدید و دارای نوآوری است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر در بخش کیفی توصیفی-تحلیلی و در بخش کمی توصیفی-همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری می‌باشد. داده‌های مورد نیاز در این پژوهش در مرحله اول (کیفی) از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، یعنی بررسی پیشینه تحقیق و همچنین از طریق روش میدانی یعنی انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته و در مرحله دوم (کمی) توزیع پرسشنامه جمع‌آوری گردیدند. این پژوهش با رویکردی آمیخته (کیفی-کمی) از نوع متوالی-اکتشافی صورت گرفته است. بخش کیفی پژوهش حاضر که با استفاده از روش پژوهش نظریه داده‌بنیاد می‌باشد به منظور شناسایی مؤلفه‌های کارآفرینی معلولین با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی انجام شده است. جامعه مورد مطالعه پژوهش در این بخش شامل خبرگان دانشگاهی در رشته‌های مدیریت کارآفرینی، مدیریت کسب و کار، روانشناسی و علوم بهزیستی بوده که به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله‌برفی انتخاب گردیدند. شایان ذکر است نمونه‌گیری تا زمان رسیدن به اشباع نظری یعنی تا جایی که داده‌ها یا مفهوم جدیدی به دست نیامد، ادامه یافت. پس از رسیدن به اشباع نظری در مصاحبه ۱۲۸ فرایند انجام مصاحبه‌ها به اتمام رسید.

در بخش کمی که جهت تبیین مدل پژوهش می‌باشد، جامعه آماری شامل ۱۵۰۰ نفر از اعضای تحت پوشش انجمن‌های معلولین جسمی حرکتی می‌باشد که در شهرستان گرگان که بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، ۳۰۶ نفر به‌عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شده‌اند. نمونه آماری این پژوهش به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند تا تمامی افراد جامعه آماری شانس برابر برای انتخاب شدن داشته باشند.

در گردآوری داده‌های پژوهش، از یک پرسشنامه حاوی دو بخش استفاده شده است. نخست بخش دموگرافیک که شامل سؤالاتی پیرامون جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، سابقه خدمت و سن افراد بوده و بخش دوم، پرسشنامه محقق‌ساخته حاوی پرسش‌های مربوط به متغیرهای استخراج شده مرحله اول پژوهش (فاز کیفی) می‌باشد. این پرسشنامه از نوع بسته بوده و در مقیاس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً موافقم=۵ تا کاملاً مخالفم=۱) تنظیم گردیده است. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط متخصصین کارآفرینی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی نیز با ابزار سنجش از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تعیین گردید. ملاک تأیید پایایی ابزار سنجش برای ضریب آلفای کرونباخ مقداری بالاتر از ۰/۶ و برای پایایی ترکیبی بالاتر از ۰/۷ می‌باشد. جهت سنجش روایی نیز شاخص اعتبار همگرا محاسبه گردید. منظور از اعتبار همگرا سنجش میزان تبیین متغیر پنهان توسط متغیرهای مشاهده‌پذیر است که با معیار میانگین واریانس استخراج شده^۱ سنجیده می‌شود. برای این شاخص حداقل مقدار ۰/۵ در نظر گرفته می‌شود (Hulland, 1999) و این بدان معنا است که متغیر

معنی تأیید برازش مدل می‌باشد (Henseler et al., 2014).

یافته‌های تحقیق

پیش از ورود به بخش تجزیه و تحلیل یافته‌ها، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اعضای نمونه توصیف می‌گردد. ویژگی جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه بخش کیفی و نمونه آماری بخش کمی به ترتیب در جدول ۲ و ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۲- ویژگی جمعیت‌شناختی نمونه آماری در بخش کیفی

ردیف	ویژگی	شرح	تعداد
۱	جنسیت	مرد	۲۰
		زن	۸
۲	سن	۴۵ تا ۵۰ سال	۱۶
		بالای ۵۰ سال	۱۲
۳	میزان تحصیلات	کارشناسی	۸
		کارشناسی ارشد	۱۰
		دکتری	۱۰
۴	سمت	مدیران بهزیستی	۳
		مدیران انجمن‌های معلولین	۶
		مدیران ارشد کارآفرینی	۶
۱۳		ارزیاب‌های ارشد کانون‌های کارآفرینی	

پنهان مورد نظر حداقل ۵۰ درصد واریانس مشاهده پذیرهای خود را تبیین می‌کند.

در نهایت، تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر مبنای آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفته است. بدین صورت که در بخش داده‌های دموگرافیک، از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و ضریب آلفای کرونباخ) و نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ بهره گرفته شده است. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها و برازش مدل مورد مطالعه نیز، از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری و تحلیل مسیر استفاده شده است. برای این منظور، از نرم‌افزار SmartPLS3 بهره گرفته شده است. چرا که این مدل این امکان را به پژوهشگر می‌دهد تا روایی‌سازی و برازش کلی مدل را به صورت کامل انجام داده و از قابل اتکا بودن یا نبودن مدل مفهومی آگاهی یابد. جهت ارزیابی نیکویی برازش شاخص ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده^۱، شاخص برازش تعدیل شده^۲ و خطای جذر میانگین مربعات^۳ محاسبه گردید. معیار مطلوبیت برازش مدل پژوهش این است که ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده نزدیک به صفر و کوچکتر از ۰/۱ باشد (Hu and Bentler, 1999). همچنین شاخص برازش تعدیل شده نیز باید بین صفر و یک بوده و مقادیر بالاتر از ۰/۹ نشان‌دهنده برازش قابل قبول می‌باشد (Lohmoller, 1989). در نهایت مقدار کوچکتر از ۰/۱۲ برای شاخص خطای جذر میانگین مربعات به

1. Standardized Root Mean Square Residual (SRMR)
2. Normed fit index (NFI)
3. Root Mean Squared Theta (RMS-Theta)

جدول ۳- ویژگی جمعیت‌شناختی نمونه آماری در بخش کمی

ردیف	ویژگی	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
۱	جنسیت	مرد	۲۰۳	۶۶/۳
		زن	۱۰۳	۳۳/۷
۲	تاهل	مجرد	۸۳	۲۷/۱
		متاهل	۲۲۳	۷۲/۹
		فوق دیپلم	۳۶	۱۱/۸
۳	تحصیلات	لیسانس	۱۸۸	۶۱/۴
		فوق لیسانس	۷۵	۲۴/۵
		دکتر	۷	۲/۳
		۱ تا ۵ سال	۶۰	۳۰
۴	سابقه کار	۶ تا ۱۰ سال	۷۷	۳۸/۵
		۱۱ تا ۱۵ سال	۳۵	۱۷/۵
		۱۶ تا ۲۰ سال	۲۸	۱۴
		ناشتوا	۳۵	۱۷/۵
۵	نوع معلولیت	ناینا	۷	۲/۳
		قطع عضو	۱۷۹	۵۲/۴
		اختلال استخوان‌بندی	۷۰	۲۲/۹
		ضایعه نخاعی	۱۵	۴/۹
۶	سابقه معلولیت	مادرزاد	۹۸	۳۲
		۵ تا ۱۰ سال	۶۳	۲۰/۶
		۱۰ تا ۱۵ سال	۹۲	۳۰/۱
		۱۵ تا ۲۰ سال	۵۳	۱۷/۳
مجموع			۳۰۶	

زیبر قابل مشاهده است. از آنجا که ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۷ است، پایایی متغیرها پذیرفته شد. همچنین، مقادیر پایایی ترکیبی مربوط به همه متغیرها از ۰/۷ بزرگ‌تر است، بنابراین، پایایی ترکیبی متغیرها نیز، تأیید شد.

به‌منظور ارزیابی روایی همگرا در مدل مورد مطالعه نیز از روش میانگین واریانس استخراجی (AVE) بهره گرفته شد که طبق جدول زیر، مقادیر به دست آمده برای همه متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۵ است؛ بنابراین، روایی همگرای مدل نیز تأیید شد.

پس از انجام مصاحبه با خبرگان، مؤلفه های پژوهش استخراج گردیدند. سپس این مؤلفه ها جهت تأیید، مجدد در اختیار خبرگان قرار گرفتند که متعاقباً مدل مورد تأیید آنان قرار گرفته است. نتیجه این بخش در جدول ۴ ارائه شده است. در بخش آمار استنباطی از مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد.

برای بررسی همسانی درونی مدل اندازه‌گیری در روش مدل‌یابی معادلات ساختاری علاوه بر آزمون آلفای کرونباخ، از معیار مدرن‌تری به نام پایایی ترکیبی (CR) نیز، استفاده شد که نتایج آن در جدول

جدول ۴- مؤلفه‌های پژوهش

ابعاد	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
	آمادگی برای تغییر	ریسک‌پذیری معلولین کارآفرین اهمیت اطلاع‌رسانی از اتفاقات پیش‌رو تلاش برای به نتیجه رسیدن سریع اهمیت توانمندسازی
شرایط علی	پیچیدگی فرایندهای کارآفرینی	توانبخشی و آموزش افراد معلول و مداخله در ساختار عمومی جامعه به منظور متناسب‌سازی محیط حفظ رعایت حقوق انسانی افراد دارای ناتوانی اثرات شرایط فرهنگی کشور بر فرایندهای کارآفرینی تسهیل فرایندهای کارآفرینی
	الزامات محیط کارآفرینی	تاب‌آوری قواعد و قوانین کسب‌وکار خصوصی نیاز به مدیریت عملکرد نیاز به شفافیت و صداقت در امور
	پارادایم فکری بخش کارآفرینی	ایجاد زمینه‌های کارآفرینی در فضاهای مجازی ایجاد اعتماد و رضایت در معلولین حمایت جامعه و خانواده از برنامه‌های تحصیلی و توانایی‌های معلولین
شرایط زمینه‌ای	مسائل ساختاری کارآفرینی	داشتن ایده مناسب و کارا منابع مالی اولیه جهت شروع کار داشتن خلاقیت عدم رفع مشکلات و دغدغه‌های موجود معلولان در اولویت نبودن کارآفرینی همسان‌سازی فرهنگ برخورد معلولین با افراد سالم
	قوانین و مقررات کارآفرینی	نبود قوانین حمایتی ایجاد فرصت‌های برابر روشن نبودن بسیاری از تکالیف قانونی
	شیوه تفکر مدیران	بی‌اهمیت بودن کارآفرینی در همه حوزه‌ها توانایی تحلیل ریسک کارآفرینی نگاه ابزاری به کارآفرینی
شرایط مداخله‌گر	آگاهی از ابزارهای مختلف کارآفرینی	عدم حرفه‌ای شدن این گروه در فرآیند ارتباطات اجتماعی عدم استفاده از فرصت‌ها به علت محدودیت‌های معلولیت عدم آموزش‌های لازم جهت اخذ مجوزات عدم حمایت‌های بانکی و نبود تسهیلات
	ثبات مدیریتی	تغییرات مداوم مدیریتی در بخش معلولین عدم سرمایه‌گذاری بر روی مدیران نخبه و توانمند اهمیت تعیین متولی برای مدیریت کارآفرینی معلولین

افزایش اعتماد به نفس در شخص و خانواده	نگرش رفتاری	
تغییر نگرش جامعه به توانمندی‌های معلولین		
حضور موفق و فعال معلول در جامعه		
ایجاد زمینه‌های مناسب اشتغال‌زایی از طرف دولت	نگرش کارگزاری	مقوله‌های
ایجاد زمینه‌های مناسب اشتغال‌زایی از طرف بخش خصوصی		محوری
فراهم نمودن وسائل و عوامل اشتغال معلول در محیط جامعه - مناسب‌سازی		
تعیین چشم‌انداز		
ایجاد بستر کارآفرینی	نگرش‌های ساختاری	
اختصاص بعضی مجوزات به معلولین مثل آرایشگاه - پیک موتوری		
معرفی استارت‌آپ‌ها و ایجاد زمینه مناسب جهت ورود معلولین به این حوزه		
ایجاد کسب‌وکار اینترنتی		
ایجاد فرهنگ کارآفرینی و نوآوری	تغییرات فرایندی نگرش رفتاری	
ریسک‌پذیری		
توسعه شبکه ارتباطی تعاملی		
آموزش معلولین در جهت حرفه‌آموزی		
نگاه فرهنگی به کارآفرینی	ارزش‌گذاری کارآفرینی	راهبردها
فرهنگ‌سازی جهت اعتماد به معلول		
حسابداری منابع انسانی		
تبیین حق و حقوق قانونی کارآفرینان	آگاهی بخشی	
تبیین اقدامات تشویقی		
تجلیل از معلولین کارآفرین موفق		
آموزش مهارت‌های شغلی به معلولین		
رسیدن به خودکفایی	پیامدهای خودشکوفایی	
عدم وابستگی به دیگران		
خلاقیت و نوآوری در اجرای امور		
اجازه ابتکار عمل و دادن جسارت به معلولین		
پیامدهای نوآوری و خلاقیت ارائه برنامه‌های جدید	پیامدهای نوآوری و خلاقیت	پیامدها
استفاده از فرصت‌ها		
برخوردار از ابتکار عمل در شرایط پیچیده و مبهم		
توانمندسازی افراد دارای معلولیت		
کاهش هزینه‌های آموزش کارکنان		
شرکت در نمایشگاه بین‌المللی و عرضه تولیدات معلولین	پیامدهای تفکر مدیران جدید	
اهمیت و جایگاه رسانه ملی در فرهنگ‌سازی در جامعه معلولین		
برنامه‌ریزی برای آموزش‌های پایه‌ای افراد دارای معلولیت		
کارگاه‌های پشتیبانی شغلی از سوی بهزیستی		

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵- نتایج معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا

متغیرهای مکنون	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha > ۰/۷)	ضریب پایایی ترکیبی (CR > ۰/۷)	میانگین واریانس استخراجی (AVE > ۰/۵)
شرایط علی	۰/۸۵۲	۰/۸۹۰	۰/۵۴۰
شرایط زمینه‌ای	۰/۹۵۸	۰/۹۶۱	۰/۶۴۲
شرایط مداخله‌گر	۰/۹۱۲	۰/۹۲۸	۰/۵۸۳
مقوله‌های محوری	۰/۸۷۲	۰/۹۰۲	۰/۵۶۱
راهبردها	۰/۹۰۱	۰/۹۳۵	۰/۵۹۳
پیامدها	۰/۹۱۶	۰/۹۶۲	۰/۶۱۶

منبع: یافته‌های پژوهش

به ترتیب متعلق به شرایط زمینه‌ای (AVE = ۰/۶۴۲) و شرایط علی (AVE = ۰/۵۴۰) شد. معیار چهارم مدل‌های اندازه‌گیری در روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، روایی واگرا است که در این پژوهش به روش فورنل و لارکر محاسبه شده و نتایج آن در جدول ۶ قابل مشاهده است:

طبق داده‌های جدول فوق، شرایط زمینه‌ای و شرایط علی به ترتیب، بالاترین (Alpha = ۰/۹۵۸) و پایین‌ترین (Alpha = ۰/۸۵۲) مقدار ضریب آلفا را به خود اختصاص داد. بالاترین و پایین‌ترین مقدار پایایی ترکیبی به ترتیب متعلق به پیامدها (CR = ۰/۹۶۲) و شرایط علی (CR = ۰/۸۹۰) بود. همچنین، بالاترین و پایین‌ترین میانگین واریانس استخراجی

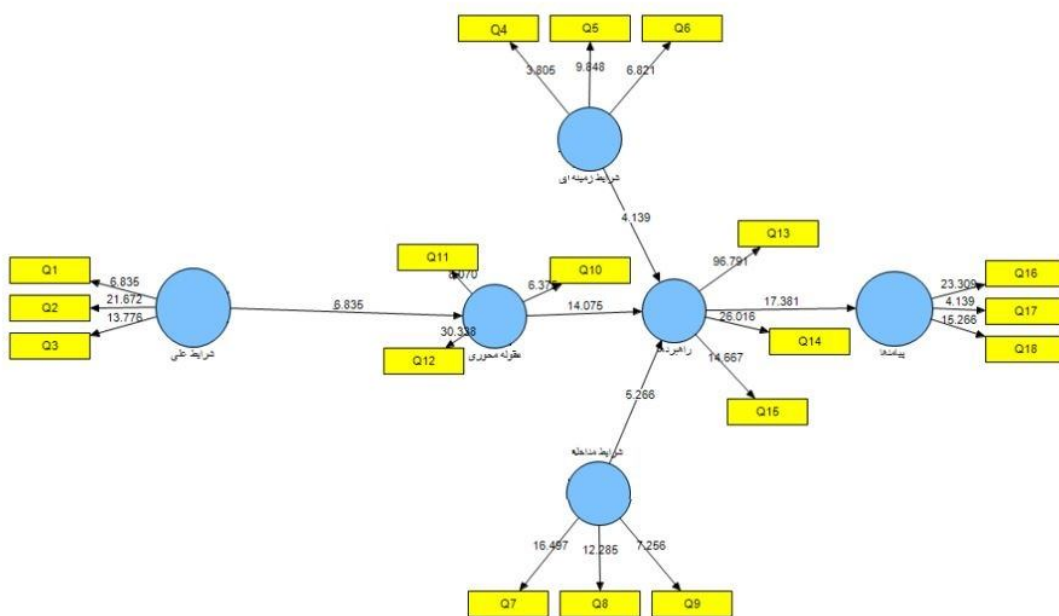
جدول ۶- نتایج روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

متغیرهای مکنون	شرایط علی	شرایط زمینه‌ای	شرایط مداخله‌گر	مقوله‌های محوری	راهبردها	پیامدها
شرایط علی	۰/۷۶					
شرایط زمینه‌ای	۰/۵۴	۰/۷۱				
شرایط مداخله‌گر	۰/۶۶	۰/۵۳	۰/۷۴			
مقوله‌های محوری	۰/۵۶	۰/۵۸	۰/۵۳	۰/۷۷		
راهبردها	۰/۵۵	۰/۶۵	۰/۶۳	۰/۵۱	۰/۸۶	
پیامدها	۰/۵۴	۰/۶۳	۰/۶۸	۰/۵۹	۰/۶۱	۰/۷۹

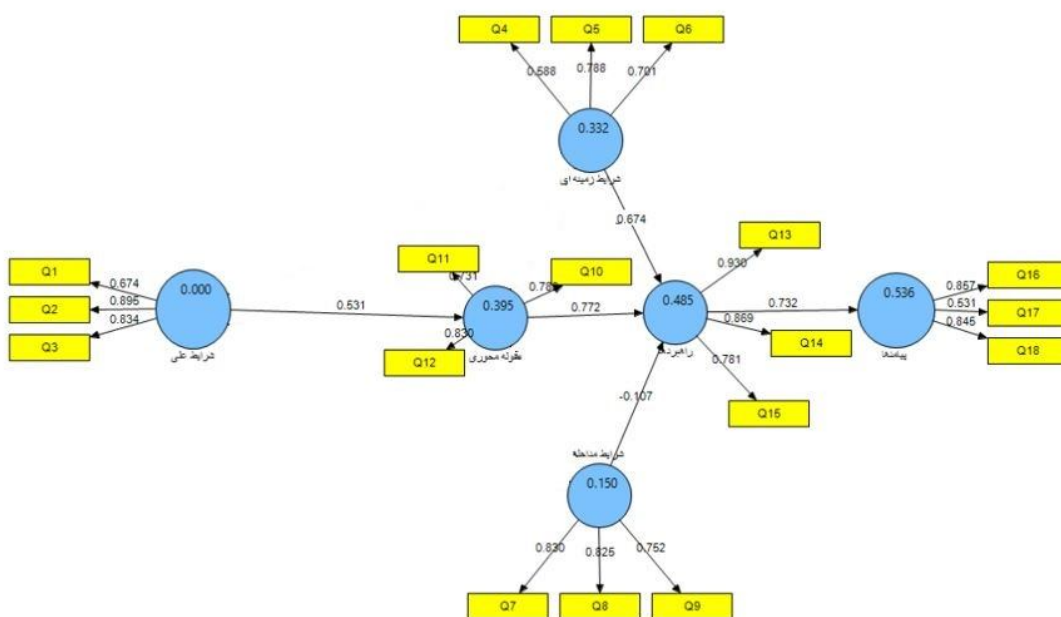
منبع: یافته‌های پژوهش

مکنون) در مدل تعامل بیشتری با سؤالات خود دارند تا با سازه‌های دیگر به بیان دیگر، روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است. در این مرحله، مدل ساختاری با برآورد ضرایب معناداری z، اندازه تأثیر (f²)، شاخص (Q²) و R Square (R²) مسیرها تحت ارزیابی قرار گرفت که نتایج آن در شکل ۲ و ۳ و جدول ۷ و ۸ ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش حاضر که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آن‌ها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در مدل فوق، سازه‌ها (متغیرهای

شکل ۲- مدل اصلی در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۳- مدل اصلی در حالت معناداری ضرایب

مسیر از ۰/۶ بیشتر می‌باشد که این امر معنادار بودن تمامی روابط بین مؤلفه‌ها و ابعاد را نشان داد.

با توجه به جدول ۷، در سطح خطای ۰/۰۵ تمامی ضرایب معناداری Z حاصل، از ۱/۹۶ و تمامی ضرایب

جدول ۷- ضرایب مسیر

مقدار Z	ضریب مسیر	مسیر میان مؤلفه‌ها و ابعاد
۶/۸۳۵	۰/۶۷۴	آمادگی برای تغییر بر شرایط علی
۲۱/۶۷۲	۰/۸۹۵	پیچیدگی فرایندهای کارآفرینی بر شرایط علی
۱۳/۷۷۶	۰/۸۳۴	الزامات محیط کارآفرینی بر شرایط علی
۳/۸۰۵	۰/۵۸۸	پارادایم فکری بخش کارآفرینی بر شرایط زمینه‌ای
۹/۸۴۸	۰/۷۸۸	مسائل ساختاری کارآفرینی بر شرایط زمینه‌ای
۶/۸۲۱	۰/۷۹۱	قوانین و مقررات کارآفرینی بر شرایط زمینه‌ای
۱۶/۴۹۷	۰/۸۳۰	شیوه تفکر مدیران بر شرایط مداخله‌گر
۱۲/۲۸۵	۰/۸۲۵	آگاهی از ابزارهای مختلف کارآفرینی بر شرایط مداخله‌گر
۷/۲۵۶	۰/۷۵۲	ثبات مدیریتی بر شرایط مداخله‌گر
۶/۳۷۵	۰/۷۷۲	نگرش رفتاری بر مقوله‌های محوری
۸/۰۷۰	۰/۷۳۱	نگرش کارگزاری بر مقوله‌های محوری
۳۰/۳۳۸	۰/۸۳۰	نگرش‌های ساختاری بر مقوله‌های محوری
۹۶/۷۹۱	۰/۹۳۰	تغییرات فرایندی نگرش رفتاری بر شرایط راهبردها
۲۶/۰۱۶	۰/۸۶۹	ارزش‌گذاری کارآفرینی بر شرایط راهبردها
۱۴/۶۶۷	۰/۷۸۱	آگاهی‌بخشی بر شرایط راهبردها
۲۳/۳۰۹	۰/۸۵۷	پیامدهای خودشکوفایی بر شرایط پیامدها
۴/۱۳۹	۰/۵۳۱	پیامدهای نوآوری و خلاقیت بر شرایط پیامدها
۱۵/۲۷۷	۰/۸۴۵	پیامدهای تفکر مدیران جدید بر شرایط پیامدها

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۸- ضرایب مسیر بین ابعاد پژوهش

مقدار Z	ضریب مسیر	مسیر میان ابعاد
۳/۵۵۲	۰/۵۳۱	شرایط علی بر مقوله‌های محوری
۴/۱۳۹	۰/۶۷۴	شرایط زمینه‌ای بر راهبردها
۵/۲۶۶	۰/۱۰۷	شرایط مداخله‌گر بر راهبردها
۱۴/۹۷۵	۰/۷۷۲	مقوله‌های محوری بر راهبردها
۱۷/۳۸۱	۰/۷۳۲	راهبردها بر پیامدها

منبع: یافته‌های پژوهش

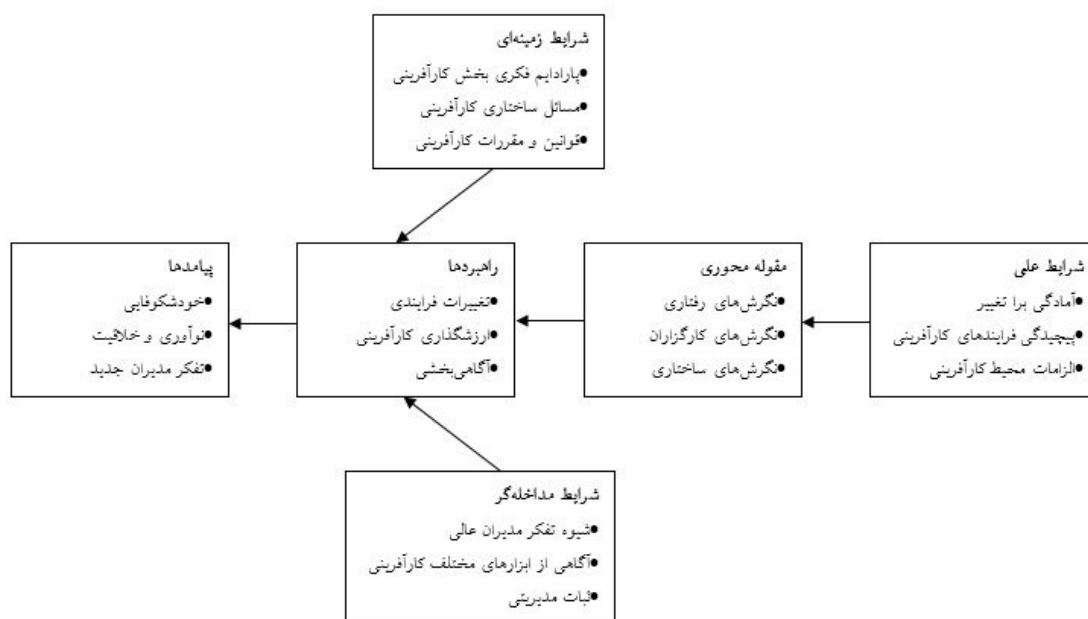
معناداری دارد. مقوله‌های محوری نیز بر راهبردها تأثیر معناداری دارد. در نهایت، راهبردها نیز بر پیامدها تأثیر معناداری دارد.

با توجه به نتایج جدول ۸، و بر اساس ضرایب مسیر، شرایط علی بر مقوله‌های محوری تأثیر معناداری دارد. شرایط زمینه‌ای بر راهبردها تأثیر معناداری دارد. شرایط مداخله‌گر بر راهبردها تأثیر معناداری دارد. شرایط مداخله‌گر بر راهبردها تأثیر

جدول ۹- شاخص‌های ارزیابی برازش ساختاری

متغیرها	Q ²	R ²
شرایط علی	۰/۴۳	۰/۶۱۰
شرایط زمینه‌ای	۰/۵۶	۰/۵۹۱
شرایط مداخله‌گر	۰/۵۴	۰/۵۶۸
مقوله‌های محوری	۰/۴۷	۰/۷۸۱
راهبردها	۰/۵۸	۰/۵۵۵
پیامدها	۰/۴۹	۰/۶۰۲

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۱- الگوی کارآفرینی معلولین با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی

جدول ۱۰ ارائه گردیده است. مقدار مربوط به شاخص SRMR برابر با ۰/۰۷۶ است که مورد قبول است. مقدار مربوط به شاخص NFI نیز برابر با ۰/۹۴۳ است که مورد قبول است. همچنین مقدار RMS-Theta برابر با ۰/۱۰۹ است که قابل قبول دارد. با توجه به اعداد به دست آمده برای این شاخص‌ها، می‌توان نتیجه گرفت مدل طراحی شده از برازش مناسبی برخوردار است.

نتایج حاصل از جدول ۹ نیز نشان داد که بر اساس شاخص‌های Q² و R² قدرت مدل ساختاری برای پیش بینی اثربخشی مقوله‌های محوری در مدل کارآفرینی معلولین جسمی - حرکتی بیشتر است. بعد از تأیید برازش مدل اندازه گیری و مدل ساختاری، در مرحله بعد، جهت بررسی کفایت مدل، شاخص‌های ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده، شاخص برازش تعدیل شده و خطای جذر میانگین مربعات محاسبه گردید که نتایج آن در

جدول ۱۰- شاخص‌های برازش مدل اصلی پژوهش

شاخص‌ها	مقدار قابل قبول	مقدار یافته پژوهش	مطلوبیت
Rms theta	مقادیر کمتر ۰/۱۲	۰/۱۰۹	تایید مدل
NFI	مقادیر بالاتر از ۰/۹	۰/۹۴۳	تایید مدل
SRMR	نزدک به صفر و کوچکتر از یک	۰/۰۷۶	تایید مدل

حاضر، در مدل مورد مطالعه، شرایط علی بر پدیده محوری تأثیر داشته و بر شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها تأثیر مستقیمی ندارد. به این معنا که ابتدا باید سه عامل اصلی این بعد محقق گردد تا سایر عوامل و مؤلفه‌هایی که از شرایط علی تأثیرپذیر هستند، امکان ظهور یا تحقق اجرایی به صورت کامل را داشته باشند.

شرایط زمینه‌ای شامل پارادایم فکری بخش دولتی، مسائل ساختاری فرایندی و قوانین و مقررات بوده که با نتایج تحقیق Hwang and Roulstone (۲۰۱۵) در زمینه قوانین و مقررات هم‌سو می‌باشد. طبق مدل پژوهش، شرایط زمینه‌ای بر راهبردها تأثیر داشته و بر شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، پدیده محوری و پیامدها تأثیر مستقیمی ندارد. از این رو به منظور اثرگذاری بیشتر یا حتی اجرایی بودن راهبردها در دستیابی به نتایج این مدل، باید عوامل اصلی شرایط زمینه‌ای برقرار گردد. در این رابطه رضایی و همکاران (۱۳۹۰) دریافتند که اندازه شرکت یکی از عوامل تأثیرگذار ساختاری است که با نتایج این پژوهش هم‌راستا است.

شرایط مداخله‌گر شیوه تفکر مدیران عالی، آگاهی از ابزارهای مختلف و ثبات مدیریتی است که با نتایج تحقیق Williams and Patterson (۲۰۱۹) در زمینه تفکر مدیران عالی هم‌سو می‌باشد. بر اساس مدل تحقیق، شرایط مداخله‌گر بر راهبردها تأثیر داشته و بر شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، پدیده محوری و پیامدها تأثیر مستقیمی ندارد. لذا در صورت برقرار شدن شرایط

با توجه به نتایج به دست آمد الگوی کارآفرینی معلولین با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی به شکل ذیل ارائه می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

اهداف این پژوهش ارائه مدل کارآفرینی معلولین جسمی-حرکتی با رویکرد خلاقیت و خودشکوفایی بود. به این منظور ابتدا به شناسایی مؤلفه‌های پژوهش با رویکرد نظریه داده‌بنیاد پرداخته شد. نتایج بخش کیفی نشان‌دهنده ۶ مقوله اصلی شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، مقوله‌های محوری، راهبردها و پیامدها، ۱۸ مقوله فرعی شامل آمادگی برای تغییر، پیچیدگی فرآیندهای کارآفرینی، الزامات محیط کارآفرینی، آمادگی برای تغییر، پارادایم فکری بخش کارآفرینی، قوانین و مقررات کارآفرینی، شیوه تفکر مدیران، آگاهی از ابزارهای مختلف کارآفرینی، ثبات مدیریتی، نگرش رفتاری، نگرش کارزاری، نگرش ساختاری، تغییرات فرآیندی نگرش رفتاری، ارزش‌گذاری کارآفرینی، آگاهی‌بخشی، خودشکوفایی، نوآوری و خلاقیت و تفکر مدیران جدید و ۶۹ مفهوم بود.

نتایج نشان می‌دهد که هر یک از مقوله‌های اصلی و فرعی از قدرت تأثیرگذاری متفاوتی در الگو برخوردارند. شرایط علی شامل آمادگی برای تغییر، پیچیدگی فرآیندهای کارآفرینی و الزامات محیط کارآفرینی است که با نتایج تحقیق Maziriri et al. (۲۰۱۷) هم‌راستا می‌باشد. طبق یافته‌های پژوهش

ارزش‌گذاری و مشارکت همه گروه‌ها صورت گیرد تا بهترین پیامد را به ارمغان آورد. در نهایت، یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که مدل کارآفرینی معلولین جسمی-حرکتی که در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است تا حد قابل توجهی پیامدهای مطرح شده در مدل یعنی خلاقیت و خودشکوفایی را محقق می‌سازد. در این رابطه، اللهیاری چنین بیان کرده که بین خودشکوفایی و جهت‌گیری کارآفرینی رابطه معناداری وجود داشته و خودشکوفایی تأثیر مثبتی در بروز کارآفرینی دارد (اللهیاری، ۱۳۹۳). یادگاری و همکاران نیز، چنین بیان نمودند که خلاقیت افراد رابطه تنگاتنگی با کارآفرینی دارد و امروزه، سازمان‌هایی موفق‌تر هستند که از مدیران و کارکنان خلاق بهره‌مند باشند (یادگاری و همکاران، ۱۳۹۸). چرا که خلاقیت، توانایی خلق ایده‌های جدید است که این ایده‌ها ممکن است به محصولات یا خدمات جدید نیز منجر شوند (اللهیاری، ۱۳۹۳). خلاقیت، افراد را به مرحله خودشکوفایی رسانده و منجر به بروز ایده و رفتار نوآورانه می‌گردد و نوآوری، باعث ایجاد چالش و فرصت‌هایی برای کارآفرینان و سازمان‌های کارآفرین در خصوص چگونگی ارتباط با محیط و ایفای نقش‌های مؤثر در درون و بیرون سازمان می‌گردد (خوش‌اخلاق و شفیع‌زاده، ۱۳۹۹). خلاقیت، هسته اصلی فعالیت‌های کارآفرینانه است (اللهیاری، ۱۳۹۳) و کارآفرینان خلاق می‌توانند با بهره‌گیری از خلاقیت خود، راه‌های جدید را شناسایی یا خلق کرده و در مواجهه با مشکلات و چالش‌های پیش‌رو، عملکرد بهتری داشته باشند (خوش‌اخلاق و شفیع‌زاده، ۱۳۹۹). با اجرایی شدن این مدل توسط دولت و سازمان‌های حامی افراد دارای معلولیت قوانینی وضع خواهد شد که عرصه را برای حضور معلولان جهت فعالیت در کسب‌وکارهای کوچک و بزرگ مهیا

مداخله‌گر می‌توان انتظار اثرگذاری و یا اجرایی بودن راهبردها را داشت. Williams and Patterson (۲۰۱۹) نیز دریافتند شرکت‌هایی که مدیران عالی آن تفکر کارآفرینی دارند، دارای جهت‌گیری جدید در کارآفرینی هستند.

مقوله محوری شامل نگرش‌های رفتاری، نگرش‌های کارگزاران و نگرش‌های ساختاری بوده که در زمینه نگرش‌های ساختاری با نتایج Martin et al. (۲۰۱۱) هم‌راستا است. مقوله محوری تأثیر قابل توجهی (۷۷٪/۲) بر راهبردها دارد و بر سایر مقوله‌های اصلی مدل تأثیر مستقیمی ندارد. به این گونه که برای توقع بیشترین تأثیر از راهبردها باید نخست مقوله‌های محوری محقق گردند.

همچنین راهبردها شامل تغییرات فرایندی، ارزش‌گذاری و آگاهی‌بخشی کارآفرینی است که در زمینه آگاهی‌بخشی با نتایج تحقیق Maziriri et al. (۲۰۱۷) هم‌سو می‌باشد. راهبردها به میزان زیادی (۷۳٪/۲) بر پیامدهای مدل (خلاقیت و خودشکوفایی) تأثیرگذار است و بر سایر مقوله‌های اصلی مدل تأثیر مستقیمی ندارد. به این معنا که با محقق شدن عوامل اثرگذار بر راهبردها و پس از آن برقراری عوامل اصلی راهبردها، می‌توان پیامدها را که شامل خودشکوفایی، نوآوری و خلاقیت و تفکر مدیران جدید است، توقع داشت. در این راستا Maziriri et al. (۲۰۱۷) معتقدند که در تمام فرایندهای کارآفرینی معلولین، باید با روشی اندیشمندانه مشخص شود که کدام عناصر به توجه و تأکید بیشتری نیاز دارد. بدون شک پیامد این نوع تصمیم‌گیری، توجه بیشتر به موضوع ارزش‌گرایی، مشارکت ذینفعان در سازمان و آگاهی‌بخشی استراتژیک در سازمان را به همراه دارد. تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد گویای این مطلب است که الگوهای کارآفرینی در سازمان همواره باید بر اساس قابلیت

معلولان کشور، پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- مطالعه و بررسی تغییر در نگرش مدیران نسبت به توانمندی های معلولان با برنامه‌های رسانه‌ای و مناسب‌سازی محیط شهری و اداری جهت حضور ایشان جهت اخذ مجوزات لازم؛
- با مطالعه و بررسی تدوین قوانین و مقررات و ایجاد ساختار مناسب برای معلولان، شرایط زمینه‌ای برای حضور معلولان در عرصه کارآفرینی توسط دولت فراهم گردد؛
- مطالعه و بررسی ایجاد تغییر در نگرش مدیران عالی کشور به توانمندی های معلولان در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با ابزارهایی چون سمینار، همایش، کارگاه‌های تخصصی و دستورالعمل‌های اجرایی زمینه پذیرش معلولان در عرصه‌های مختلف مدیریتی و کارآفرینی می‌باشد؛
- مطالعه و بررسی تغییر در نگرش جامعه و خانواده‌ها نسبت به توانمندی‌های نهفته در معلولان و حضور در جامعه برای کارآفرینی؛
- مطالعه و بررسی تدوین وظیفه سازمان‌های مرتبط با امور معلولان که باید نسبت به آگاهی‌بخشی و این تغییرات واکنش نشان دهند و برنامه‌های تدوین شده از سوی دولت را اجرایی نمایند.

می‌کند؛ و این افراد هم همانند دیگر کارآفرینان می‌توانند در تولید کالا و خدمات و رشد و توسعه اقتصادی جامعه شریک باشند؛ و نتیجه این فعالیت اقتصادی موجب استقلال و بهبود کیفیت زندگی و خودشکوفایی این قشر خواهد شد.

در نهایت، نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که وضعیت اجتماعی اقتصادی و کیفیت زندگی افراد دارای معلولیت ارتباط مستقیم با کسب و کار و اشتغال آنان دارد اما محدودیت های جسمی و نبود قوانین حمایتی در عرصه های کارآفرینی موجب دیده نشدن خلاقیت‌ها و توانمندی های معلولان شده است. در این راستا و با توجه به نتایج به‌دست آمده از این پژوهش یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد روابط بین مقوله های شناخته شده این الگو می‌تواند بسترهای مناسب جهت تدوین قوانین، حمایت های مالی، آموزش های مورد نیاز جهت توانمندسازی افراد دارای معلولیت، تغییر نگرش جامعه و مدیران نسبت به افراد معلول ایجاد نماید و زمینه استقلال، بروز خلاقیت، خودشکوفایی، بهبود زندگی افراد دارای معلولیت و کاهش آمار بی‌کاری در جامعه را به همراه داشته باشد. لذا بر اساس یافته‌های پژوهش در خصوص الگوی کارآفرینی معلولان جسمی - حرکتی کشور ایران، در راستای بهبود شرایط کارآفرین‌ای

منابع

۱. ابراهیمی نژاد، م، سپهرنیا، ا، و عسکری باقرآبادی، م. ۱۳۹۷. شناسایی و اولویت‌بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان با رویکرد ANP. مجله مطالعات ناتوانی، ۸ (۷۹): ۸-۱
۲. احمدپور داریانی، م. ۱۳۹۱ کارآفرینی (تعاریف، نظریات، الگوها). تهران: انتشارات جاجرمی.
۳. باقری، ا، تقوی، ف. و آراستی، ز. ۱۳۹۴. شناسایی شایستگی های کارآفرینانه با تأکید بر معلولان جسمی حرکتی. توسعه کارآفرینی، ۸ (۳): ۴۷۳-۴۹۲.
۴. حاجی کریمی، آ. و شکیبی، ح. ۱۳۹۹. تأثیر عوامل شتاب‌دهنده استارت‌آپ‌ها بر عملکرد محصول با نقش تعدیلگر رهبری خلاقانه. فصلنامه مدیریت کسب‌وکار، ۱۲ (۴۵): ۹۲-۱۱۰.
۵. خوش اخلاق، ع. و شفیع زاده، ح. ۱۳۹۹. بررسی رابطه رهبری تحول‌آفرین و خلاقیت با یادگیری خودتنظیمی کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱۰ (۲): ۶۵-۹۰.

۶. رهبر، ف.، ممیز، آ. و محمدی، ش. ۱۳۹۲. شناسایی عوامل مؤثر فعالیت شرکت های کوچک و متوسط مبتنی بر فناوری در حوزه خدمات معلولین (مطالعه موردی: مدیریت شهری تهران). مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۵ (۴): ۵۷-۷۰.
۷. رضایی، آ.، زرافشانی، ک.، شیرینی، ن. و خوش مرام، م. ۱۳۹۵. شناسایی موانع توسعه کارآفرینی گردشگری: مطالعه موردی شهرستان مرودشت. کارآفرینی کشاورزی، ۳ (۳): ۵۷-۷۰.
۸. سازمان بهزیستی کشور. ۱۳۹۸. سالنامه آماری سال ۹۷. تهران: انتشارات سازمان بهزیستی.
۹. سلطانی موقر، ن. ۱۳۹۰. مطالعه وضعیت اشتغال معلولین در ایران و انگلستان در پرتو استانداردهای بین المللی حقوق بشر. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق بین الملل، استاد راهنما: سید محمد قاری سید فاطمی. دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۰. کریمی درمنی، م. ر. ۱۳۹۷. توانبخشی گروه های خاص (توانبخشی گروه های با تأکید بر خدمات مددکاری). چاپ سوم. انتشارات رشد. تهران.
۱۱. قائم ذیحجی، م. ۱۳۹۹. بررسی مشکلات نوآوری، خلاقیت و کارآفرینی در کشور ایران. چهارمین کنفرانس بین المللی ترفندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها. آلمان، شرکت همایش آروین البرز.
۱۲. للیحج، ر. ۱۳۹۴. نقش توان بخشی و کارآفرینی مبتنی بر جامعه در اشتغال معلولان. کنفرانس بین المللی انسان، معماری، عمران و شهر، تبریز.
۱۳. اللهیاری، ع. ۱۳۹۳. بررسی نقش نوآوری و خودشکوفایی در پیش بینی کارآفرینی دانشجویان. پژوهش در نظام های آموزشی، ۸ (۲۴): ۱۳۷-۱۴۷.
۱۴. محمدی، ش. و ممیز، آ. ۱۳۹۳. شناسایی عوامل کلیدی موفقیت در کارآفرینی فناورانه اجتماعی در حوزه ارائه خدمات شهری به معلولان. فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۶ (۳): ۶۷-۸۶.
۱۵. محمودیان دهکردی، آ. ۱۳۸۶. توانبخشی شغلی معلولان. مجله کار و جامعه، ۸۷ و ۸۸: ۳۵-۴۳.
۱۶. وکیل الرعایا، ی. و اقوامی، ف. ۱۳۹۸. تحلیل اثربخشی عوامل مؤثر بر اشتغال و راه اندازی کسب و کار معلولین. مجله مدیریت توسعه و تحول، ۱۳۹۸ (۳۹): ۵۱-۶۰.
۱۷. یادگاری، ر.، عباسی، ا.، اشرفی، م. و آزما، ف. ۱۳۹۸. تأثیر ویژگی های کارآفرینانه مدیران بر رفتار نوآورانه از طریق بررسی تفکر انتقادی در شرکت های دانش بنیان (مورد مطالعه: مراکز رشد واحدهای فناور دانشگاه آزاد اسلامی). نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۹ (۲): ۵۳-۷۶.
18. Corbin, J., and Strauss, A. 2014. Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Sage publications.
19. Hwang, S.K., and Roulstone, A. 2015. Enterprising? Disabled? The status and potential for disabled people's microenterprise in South Korea. Disability and Society, 30 (1): 114-29.
20. Gris , E., Boisjoly, G., Maguire, M., and El-Geneidy, A. 2019. Elevating access: Comparing accessibility to jobs by public transport for individuals with and without a physical disability. Transportation Research Part A: Policy and Practice, 125 (3): 280-293.
21. Henseler, J., Dijkstra, T.K., Sarstedt, M., Ringle, C. M., Diamantopoulos, A., Straub, D. W., Ketchen, D. J., Hair, J.F., Hult, G.T.M., and Calantone, R.J. 2014. Common Beliefs and Reality about Partial Least Squares: Comments on R nkk  and Evermann (2013), Organizational Research Methods, 17 (2): 182-209.
22. Hu, L., and Bentler, P. M. 1998. Fit Indices in Covariance Structure Modeling: Sensitivity to Underparameterized Model Misspecification, Psychological Methods, 3 (4): 424-453.
23. Hulland, J. 1999. Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. Strategic management journal, 20 (2): 195-204.
24. Lohm ller, J.B. 1989. Latent Variable Path Modeling with Partial Least Squares, Physica: Heidelberg.

25. Martin, B.C., and Honig, B. 2020. Inclusive Management Research: Persons with Disabilities and Self-Employment Activity as an Exemplar. *Journal of Business Ethics*, 166 (3): 553–575
26. Martin, P., Mayer, T., and Mayneris, F. 2011. Spatial Concentration and Plant-level Productivity in France. *Journal of Urban Economics*, 69 (2): 182-195.
27. Maziriri, E. T., Madinga, W., and Lose, T. 2017. Entrepreneurial barriers that are confronted by Entrepreneurs living with physical disabilities: A thematic analysis. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 12 (9): 27-45.
28. McDonnell, M.C. 2017. Additional Evidence for the validity of the employer attitudes toward blind employees scale. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 60 (3): 155-162.
29. Miller, D. and Breton-Miller, L. 2017. Underdog Entrepreneurs: A Model of Challenge-Based Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41 (1): 7-17.
30. Saxena, S.S., and Pandya, R.S. 2018. Gauging Underdog Entrepreneurship for Disabled Entrepreneurs. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 12 (1): 1-19.
31. Smits S. 2014. Disability and employment in the USA: The quest for best practices, *Disability and Society*, 19 (6): 647–662.
32. Williams, J., and Patterson, N. 2019. New directions for entrepreneurship through a gender and disability lens. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 25 (8): 1706-1726.
33. World Health Organization and World Bank. 2017. *World Report on Disability*. Geneva: World Health Organization.

